

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Л.Г. Кондратова

МИСТЕЦТВО

**ПІДРУЧНИК ДЛЯ 8 КЛАСУ
загальноосвітніх навчальних закладів**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН
2016

УДК 7
ББК 85.1я72
К 64

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 10.05.2016 р. №491)*

Експерти, які здійснили експертизу даного підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів і зробили висновок про доцільність надання підручнику грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»:

Муژیкова І. М., доцент кафедри образотворчого мистецтва
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,
кандидат педагогічних наук

Шлесенкова Т. М., учитель КЗ «НВО «Загальноосвітня школа І—ІІІ ст. № 24 — ЦДЮТ «Оберіг»
Кіровоградської міської ради Кіровоградської області, заслужений учитель України

Кондратова Л. Г.
К 64 Мистецтво : підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. /
Л. Г. Кондратова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан,
2016. — 288 с. : іл.

ISBN 978-966-10-4481-3

УДК 7
ББК 85.1я72

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-4481-3

© Кондратова Л. Г., 2016
© Навчальна книга – Богдан, 2016

Підручник доповнено електронним додатком, який можна відкрити за посиланням: <http://www.bohdan-digital.com/edu>.

Дорогі восьмикласники!

Запрошую вас у незвичайну подорож, яку допоможе здійснити цей підручник. Він поведе вас у чарівний світ прекрасного, створений працею видатних художників, архітекторів, музикантів, літераторів минулих століть.

Мистецькі твори, втілені у словах, звуках, фарбах, мармурі й граніті, є своєрідним літописом розвитку людства. Аби краще читати цей літопис, потрібно хоча б у загальних рисах знати історію художньої культури, розбиратися в особливостях кожного виду мистецтва, у його художній мові, засобах виразності.

Звичайно, обсяг навчального видання не дозволяє вмістити весь колосальний матеріал з історії мистецтва, тому нам довелось вибрати найбільш суттєве й необхідне. На сторінках даного підручника ви знайдете відомості про такі художні стилі й напрями, як античний, візантійський, романський, готичний, ренесанс, бароко, рококо, класицизм, романтизм, реалізм. Ви навчитеся сприймати, порівнювати й інтерпретувати твори різних видів мистецтва певного стилю чи напрямку, використовувати спеціальну термінологію в процесі колективних обговорень мистецьких явищ або для висловлення особистісно-ціннісного ставлення до них.

Здобуті знання та вміння ви будете з успіхом застосовувати як в індивідуальній художньо-творчій діяльності, так і під час роботи над груповими й колективними мистецькими проектами. Цього навчального року ви працюватимете над створенням макетів архітектурних споруд, виконуватимете живописні та графічні композиції в різних художніх стилях, а також матимете унікальну можливість спробувати свої сили в театралізаціях, присвячених мистецтву тієї чи іншої епохи. Окрім того, ви навчитеся самостійно знаходити і використовувати у своїй діяльності енциклопедичні, мистецтвознавчі та музейні матеріали, що допоможуть вам стати обізнаними у сфері художніх стилів та напрямів мистецтва минулого.

Бажаю вам приємних зустрічей із прекрасним!

Автор

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Поміркуйте

**Творче
завдання**

Запам'ятайте

**Теорія
мистецтва**

**Сходишки
пізнання**

**Підсумовуємо
вивчене**

**Виконайте
вдома**

МИСТЕЦТВО В КУЛЬТУРІ МИНУЛОГО

ТЕМА 1. СТИЛІ ТА НАПРЯМИ МИСТЕЦТВА:
античний, візантійський, романський,
готика, ренесанс

ТЕМА 2. СТИЛІ ТА НАПРЯМИ МИСТЕЦТВА:
бароко, рококо, класицизм, романтизм,
реалізм

§ 1. СТИЛЬ У МИСТЕЦТВІ

Мистецтво як особливий вид людської діяльності зародилося ще в добу палеоліту. Наші печерні предки, незважаючи на щоденну сувору боротьбу за виживання, захоплювалися красою довкілля, багатством та різноманітністю природних форм і намагалися відтворити їх у рисунках доступними засобами. Давні художники використовували гострі камінці для продряпування на скелях або вуглилки від вогнища, природні мінеральні фарби для контурних чи силуетних зображень тварин на стінах печер. Фарбу наносили пальцями або примітивними пензлями (жмут вовни, пучок трави). Пізніше в наскельних малюнках почали з'являтися зображення людей, багатофігурні композиції — зокрема, сцени полювання. Із глибини віків до нас дійшли й висічені з каменю скульптури тварин, рельєфи, гравюри на кістках і рогах упольованих звірів.

*Наскельний малюнок у печері Шове.
Бл. 30 тис. років до н. е. Франція*

*Ритуальний танок.
Наскельний рельєф у Танумі.
1700–500 рр. до н. е. Швеція*

Окрім цього, стародавні люди знаходили час для ритуальних співів і танців, основу яких складали рухи, що імітували поведінку тварин, мисливські та військові вправи. Подібні заняття для наших предків були водночас і магічним обрядом, і актом пізнання, і засобом передачі досвіду та згуртування колективу.

Минули тисячоліття. Виникли стародавні цивілізації з достатньо високим рівнем економічного, політичного і культурного розвитку. Колосального значення набули природничі науки, філософія; настав період справжнього розквіту мистецтва.

§ 1. Стиль у мистецтві

Із плином часу вслід за соціальними змінами змінювались предмети і способи зображення, характер і стиль мистецтва, однак на всіх етапах історії людства мистецтво завжди відігравало надзвичайно важливу роль.

Мистецтво — це естетичне пізнання світу в процесі художньої творчості як особливого виду людської діяльності, що відображує дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних ідеалів прекрасного.

Пригадайте, що вам відомо про мистецькі стилі та напрями з уроків музичного та образотворчого мистецтва.

Усю історію мистецтва розподіляють на великі часові періоди — епохи, у кожній з яких склався певний мистецький стиль чи напрям. Розгляньте схему, що ілюструє етапи розвитку мистецтва в культурі минулого.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА

МИСТЕЦТВО ПЕРВІСНОЇ ДОБИ	Первісне мистецтво	
МИСТЕЦТВО СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ	Мистецтво Стародавнього Єгипту	
	Мистецтво Передньої Азії	
	Мистецтво Стародавньої Греції та Стародавнього Риму	Античний стиль
МИСТЕЦТВО ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	Мистецтво Візантії	Візантійський стиль
	Романське мистецтво	Романський стиль
	Готичне мистецтво	Готичний стиль
МИСТЕЦТВО РЕНЕСАНСУ	Мистецтво доби Відродження в Італії, Північне Відродження	Стиль ренесанс
МИСТЕЦТВО ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА	Мистецтво XVII—XVIII ст.	Стиль бароко
		Стиль рококо
		Стиль класицизм
МИСТЕЦТВО XIX СТОЛІТТЯ	Мистецтво першої половини XIX ст.	Стиль романтизм
	Мистецтво другої половини XIX ст.	Стиль реалізм
МИСТЕЦТВО XX СТОЛІТТЯ		

Термін «стиль» належить до найбільш дискусійних питань у мистецтвознавстві. Це поняття є центральним в історії мистецтва і поширюється на інші види людської діяльності, перетворюючись в одну з найважливіших категорій культури в цілому. У наш час стилем називають також спосіб життя, манеру поводитися, одягатися, методи і прийоми роботи, наприклад: стиль спілкування, стиль одягу, стиль керівництва тощо.

Стиль у мистецтві — це форма художнього самовизначення епохи, регіону, нації, соціальної або творчої групи чи окремої особистості. Поняття «художній стиль» розглядають у комплексі з поняттями «художня епоха», «художній напрям» та ін.

Художню епоху визначають як конкретно-історичний етап розвитку мистецтва, сформований у певну суспільно-історичну добу. Художня епоха включає **художні напрями**, кожен з яких охоплює єдність світогляду, естетичних поглядів, шляхів відображення життя і пов'язаний з тим чи іншим творчим методом та художнім стилем. Напряму у мистецтві не виключає глибокої відмінності творчих індивідуальностей.

Стиль у мистецтві — це мова мистецтва: сукупність художніх принципів, прийомів і засобів, характерних для мистецтва певних країн певного історичного періоду, напрямую або індивідуальної манери художника.

В основі будь-якого стилю лежить історично й соціально зумовлена спільність ідейно-художніх принципів, що об'єднує твори майстрів, які працювали в різних видах та жанрах мистецтва. Тому наше знайомство з мистецькими стилями відбуватиметься через вивчення особливостей основних видів мистецтва, твори яких складають світову культурну спадщину.

За способом утілення художнього образу розрізняють **просторові мистецтва** (архітектура, скульптура, живопис, графіка, фотомистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн); **часові мистецтва** (музика, література); **просторово-часові**, або синтетичні (кіномистецтво, театральне мистецтво, хореографія, циркове мистецтво тощо).

Види мистецтва — це форми творчої діяльності, що склалися історично як відображення багатогранності реального світу і проявляються в різноманітності способів та засобів художньо-образного відтворення й естетичного сприйняття.

§ 1. Стиль у мистецтві

Кожен вид мистецтва розкриває сутність життя, високі етичні ідеали за допомогою певних художніх засобів. Ви вже знаєте, що естетичне відтворення світу в літературі відбувається через слово; в музиці — через звуки та інтонації; у живописі — через кольори та їх відтінки; у скульптурі й архітектурі — через пластичні матеріали, об'ємно-просторові форми; у графіці — через лінії, штрихи, плями, тон; у театрі й кіно — через слово, міміку, жести акторів; у хореографії — через рухи, пластику танцівників тощо.

Розгляньте ілюстрації. Які види мистецтва на них зображено? Обґрунтуйте свою думку.

*Вестмінстерське
абатство.
1245–1745 рр.
Лондон*

*М. Пимоненко.
«Вечоріє». 1900 р.*

*М. Манізер.
Пам'ятник Т. Шевченку
в Києві. 1939 р.*

*Лондонський симфонічний оркестр.
Заснований 1904 р.*

*Версальський парк.
XVII ст. Франція*

Предметами зображення в мистецтві є природні об'єкти, внутрішній світ людини, її почуття, важливі для неї події особистого чи суспільного життя, побут, традиції тощо, а специфічною формою відображення дійсності — **художній образ**, який виявляє загальне через конкретне, індивідуальне. Тобто, митець творчо переосмислює дійсність і, використовуючи художню мову, способи зображення та засоби виразності

того чи іншого виду мистецтва, передає свої думки, враження й переживання в художньому творі.

Художній образ — це властива мистецтву форма відображення реальності крізь призму світосприйняття митця, його естетичних поглядів і ставлення до життя. Саме тому художній образ завжди конкретний, суб'єктивний, унікальний та емоційний.

У кожному виді мистецтва серед представників творчої спільноти є справжні майстри, творчість яких вирізняється яскравими, самобутніми рисами. У такому випадку говорять про індивідуальний стиль митця.

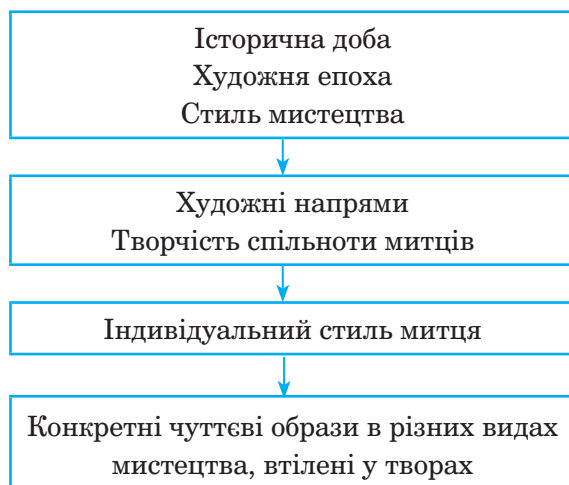

Індивідуальний стиль митця віддзеркалює його характерну авторську манеру, в основі якої — особливості сприймання навколишнього світу, творча фантазія, талант і майстерність.

В історії мистецтва є безліч прикладів індивідуальних авторських стилів. За кількома мотивами ми розпізнаємо музику В.А. Моцарта або М. Скорика; достатньо невеликих фрагментів живописних творів, аби визначити стиль Р. Рембрандта, Л. да Вінчі, І. Рєпіна та ін.

Розгляньте схему. Поясніть, як ви розумієте зміст поняття «стиль».

§ 1. Стиль у мистецтві

Розгляньте репродукцію твору Леонардо да Вінчі «Пані з горностаєм». Охарактеризуйте індивідуальний стиль митця за питаннями.

Леонардо да Вінчі.
«Пані з горностаєм».
XV ст.

Чимало мистецтвознавців вважають, що на картині зображена Чечилія Галлерані, з якою художник познайомився в домі свого покровителя — міланського герцога Людовіко Сфорца. Імовірно, портрет був написаний в 1489—1490 роках. На ньому зображена тендітна дівчина, на руках якої покійно сидить маленький пухнастий звірок.

Цією картиною, на думку дослідника К. Педретті, Леонардо да Вінчі започаткував традицію портретів п'ятнадцятого століття. Художник намалював не профіль моделі, а зображення в три чверті повороту вліво, що допомогло йому досягти ефекту природності, фіксації однієї миті.

Загалом, робота викликає піднесені почуття. Ніжний овал обличчя, проникливий погляд великих, красивих очей, ледь помітна усмішка в куточках вуст — усе це підкреслює не лише зовнішню привабливість, а й красу душі юної моделі.

1. Опишіть колірну гаму картини. Які кольори на ній переважають: теплі чи холодні? споріднені чи контрастні?
2. Чи вдалося художникові передати характер і настрій своєї моделі?
3. Якими засобами він зміг досягти цього?
4. Які особливості індивідуального стилю митця відчуються в портреті?

- Поясніть, як ви розумієте поняття «стиль у мистецтві». Наведіть приклади стилів різних історичних епох.
- Що означають поняття «художня епоха», «художній напрям»?
- Які види мистецтва вам відомі? Розкажіть, яким видом мистецтва ви захоплюєтесь найбільше та в якому з них маєте власні здобутки.
- Дайте визначення поняттю «художній образ». Поміркуйте, яким чином художні образи допомагають нам зрозуміти особливості певного стилю мистецтва.
- Що таке індивідуальний стиль митця? Наведіть приклади.

Перегляньте зображення світових шедеврів, створених у різні історичні епохи. Складіть схему «Стилі в мистецтві» та доповніть її назвами найвідоміших мистецьких творів, обов'язково вказавши прізвища авторів.